

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-66-3-212-215

УДК 378.018.43

ПЕН СІУЄ

аспірант

факультету мистецтв ім.А.Авдієвського
Національного педагогічного університету ім.М.П.Драгоманова,
м.Київ, Україна
e-mail: innagek68@gmail.com

КРИТЕРІАЛЬНА СТРУКТУРА СФОРМОВАНOSTІ ТЕМБРАЛЬНОГО СЛУХУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються результати роботи над розробкою компонентно-критеріальної структури проблеми формування тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання. Простежується динаміка його розвитку та подано поетапний план експериментальної роботи формування даного феномену. Визначено рівні сформованості тембрального слуху, які ґрунтуються на якісних характеристиках досліджуваного феномена, та визначені як здатність студентів до розвитку звуковисотності слуху, тембрального вирівнювання, пошук індивідуалізованих рішень в області інструментального звучання, пошук вишуканого звукового колориту, що підвищує інтерес слухачів, їх слухову активність.

Ключові слова: тембральний слух, майбутні вчителі музики, інструментальне навчання, критеріальна структура, рівні сформованості тембрального слуху.

Ефективність формування тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання перевірялась у ході проведення експериментальної частини дослідження. Для з'ясування стану сформованості досліджуваного феномена та відстеження динаміки його розвитку було розроблено поетапний план експериментальної роботи, що включала констатувальний, формувальний і контрольний етапи експерименту. Програмою передбачено вирішення наступних завдань:

- за розробленими критеріями та показниками формування тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання визначити рівні сформованості досліджуваного явища у студентів спеціальності “Музичне мистецтво” ВНЗ України;
- на основі діагностики цього педагогічного явища виявити загальний стан сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання;
- дослідити позитивні або негативні зміни, що відбулися після впровадження авторської методики формування тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання;
- відстежити позитивну динаміку формування тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання на основі порівняння кількісних і якісних показників.

Констатувальний експеримент з визначення стану сформованості тембрального слуху майбут-

ніх учителів музики у процесі інструментального навчання було проведено на базі факультету мистецтв імені А.Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та інших вищих навчальних закладах України. У ході констатувального експерименту було задіяно 254 респонденти.

З метою проведення аналізу визначених компонентів, критеріїв та показників в експериментальній роботі з вивчення стану сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання нами були розроблені рівні сформованості означеного феномену, а саме: незадовільний, низький, середній та високий.

Визначення рівнів сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання ґрунтувалося на якісних характеристиках досліджуваного феномена, що у нашій роботі визначалося як здатність студентів до розвитку звуковисотності слуху, тембрального вирівнювання, пошук індивідуалізованих рішень в області інструментального звучання, пошук вишуканого звукового колориту, що підвищує інтерес слухачів, їх слухову активність.

Оскільки формування тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання є складним процесом з багаторівневою структурою, передбачалося, що рівні його сформованості у студентів мають відображати кожен із структурних компонентів досліджуваного явища, а саме:

- пізнавально-інформаційний, який характеризує рівень музичної ерудиції та визнача-

ється необхідністю накопичення музико-знавчих та методичних знань, розвитком темброво-слухових умінь та активізацією музичного мислення;

- когнітивно-операційний, який свідчить про обізнаність у засобах музичної виразності, наявність елементарних відомостей з ансамблевого виконання, про міру сформованості знань щодо інструментального мистецтва і бажання їх розширювати ;
- оцінно-емпатійний, що показує ступінь здатності до оцінки емпатійно-вольового стану у виконавській діяльності;
- результативно-діяльнісний, який акумулює функціонування всієї змістово-структурної моделі формування тембрального слуху, спрямованої на творчу самореалізацію майбутніх учителів .

Незадовільний рівень сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання характеризується наявністю фрагментарної художньо-естетичної потреби до розвитку слухових уявлень, нестійким послабленим інтересом до виконавської діяльності, відсутністю розуміння необхідності й значущості оволодіння нею, відсутністю потреби до застосування тембральних прийомів у процесі інструментального виконавства. Активність у процесі розвитку тембрального слуху майбутніх учителів музики залежить від характеристики звуковидобування та якості виконання інструментальних творів, у випадку ускладнень студенти схильні до її припинення, оскільки орієнтуються на оцінні судження оточення при відносній байдужості до творчого процесу та отриманого результату.

Низький рівень сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання свідчить про те, що студенти мають мінімально необхідні інструментально-виконавські вміння і не здатні застосовувати їх на при грі на музичному інструменті. Низький рівень відрізняється малим багажем відповідних знань, недостатнім досвідом концертних виступів та обсягом розвитку умінь саморегуляції в процесі інструментально-виконавської діяльності, нерозумінням необхідності якісного виконання інструментального твору, невмінням психологічно настроїтись на виконання музично-художнього образу і подолання хвилювання у процесі інструментально-виконавської діяльності. Незважаючи на явну недостатність для повноцінної інструментально-виконавської діяльності, цей рівень є першим щаблем на шляху до формування тембрального слуху у процесі інструментального навчання.

Середній рівень характеризується стійким інтересом майбутніх учителів музики до оволо-

діння тембрально-виконавськими навичками, проявом інтересу до пізнання інструментального мистецтва, але при цьому студенти лише частково усвідомлюють їх значущість і необхідність та застосування у практично-виконавській діяльності. Художньо-естетична потреба студентів цього рівня до оволодіння темброво-слуховими вміннями викликана як зовнішніми, так і внутрішніми мотивами та відповідає їхнім особистісним потребам саморозвитку і самовдосконалення. Майбутні вчителі музики, які віднесені до середнього рівня, володіють знаннями поодиноких методів і прийомів тембрального звуковидобування, не можуть самостійно оволодіти ними, саморегуляція та самоконтроль творчих мистецьких та педагогічних дій присутні частково. Оволодіння студентами елементарними навичками ансамблевого музикування на середньому рівні означає, що вони виявляють часткову обізнаність щодо означених прийомів, але у них ще неповністю сформований тембрально-слуховий мінімум інструментально-виконавських знань та вмінь. Середній рівень свідчить про те, що майбутні вчителі музики не спроможні самостійно оволодіти тембральними навичками звуковидобування при інструментально-виконавській діяльності, не готові без сторонньої допомоги аналізувати тембрально-слухові враження, не здатні до поетапного, послідовного вирішення творчих завдань, але намагаються прогнозувати, моделювати та на основі ряду отриманих компетенцій частково добирати методи для формування тембрального слуху у процесі інструментального навчання. Студенти не проявляють самостійності щодо пошуку інформації для створення яскравих тембральних образів, а керуються настановами та вказівками викладача. Означений рівень передбачає послаблене усвідомлення майбутніми вчителями музики особистісних цілей інструментально-виконавської діяльності, можливості ефективного її застосування, усвідомлення перспективи власного вдосконалення у процесі фахового навчання.

Високий рівень сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання характеризується активізацією їх інтересу до цього виду діяльності, усвідомлення значущості й необхідності оволодіння нею, що викликається професійно-ціннісними та пізнавальними мотивами, проявом творчої активності. Студенти, які віднесені до цього рівня, володіють комплексом інтегрованих музично-виконавських знань, здатні апелювати до власної тембрально-інформативної бази як засобу активізації інструментального спілкування. Цей рівень характеризується також наявністю у студентів навичок функціонально-цільового аналізу, розвиненою

інтуїтивною й аналітично-оцінювальною сферою, здатністю до об'єктивної самооцінки та корекції власної виконавської та педагогічної дії, сформованістю знати щодо інструментального мистецтва і бажання їх розширювати, гнучкістю самостійного мислення, що виявляється в аналізі нетипових інтерпретаційних ситуацій, у співвідношенні їх з перспективними творчими цілями. Високий рівень характеризується стійким пізнавально-ціннісним відношенням студента як до самостійного конструювання власних мотивів виконавської діяльності у процесі інструментального навчання, так і до конструювання мети власного акмерозвитку. Високий рівень визначається також сформованою емоційно-вольовою сферою, наявністю умінь саморегуляції в процесі інструментально-виконавської діяльності, ініціативністю, демонстрацією розвинутих темброво-слухових умінь у інструментально-виконавській діяльності, побудованих на позиціях творчого діалогового спілкування.

Таким чином, сформованість тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання на високому рівні означає їх здатність до самостійного обґрунтованого пошуку доцільних методів удосконалення інструментально-виконавського процесу для отримання якісно нового власного результату музичної діяльності. Доречно зазначити, що досягнення студентом вищого рівня означає, що подальший розвиток тембрального слуху у процесі інструментального навчання стане об'єктивною необхідністю, постійним стремлінням до акмерозвитку та професійного удосконалення.

Для визначення реального стану сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання було проведено педагогічне діагностування досліджуваного явища у межах навчального процесу вищих педагогічних закладів освіти за спеціальністю "Музичне мистецтво".

Метод діагностування є першочерговим етапом нашого педагогічного дослідження, завдяки якому відбувається розв'язання проблеми розвитку тембрального слуху майбутніх учителів музичного мистецтва через фіксацію, вимір й оцінку даного педагогічного явища, що дозволяє охарактеризувати стан його сформованості. Сам термін «діагностика» походить від двох грецьких коренів «діа» та «гносис» і означає «розпізнавальне пізнання».

Проведення педагогічної діагностики на основі визначених критеріїв сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики у процесі інструментального навчання (рівень музичної ерудиції, що визначається необхідністю накопичення музикознавчих та методичних знань, розвитком темброво-слухових умінь та активізацією музичного мислення; обізнаність у засобах музичної виразності, наявність елементарних відомостей з ансамблевого виконання, про міру сформованості знати щодо інструментального мистецтва і бажання їх розширювати; ступінь здатності до оцінки емпатійно-вольового стану у виконавській діяльності; функціонування всієї змістово-структурної моделі формування тембрального слуху, спрямованої на творчу самореалізацію майбутніх учителів музики) забезпечує визначення реального стану окресленої проблеми нашого дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Гао Жоцзюнь. Процесуально-функціональний аналіз самоконтролю майбутнього вчителя музики / Жоцзюнь Гао // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. – 2016. – Вип. 21. – С. 42-45
2. Гречаник Н. І. Методична підготовка студентів педагогічних університетів до творчої самореалізації в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н. І. Гречаник. – Київ : Б. в., 2012. – 20 с.
3. Дяченко В. А. Теоретичні підходи до розуміння психологічного благополуччя особистості [Електронний ресурс] / В. А. Дяченко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchdpu/psy/2012_103_1/Dyachen.pdf.
4. Педагогічні технології : теорія і практика : Навчальний посібник / [ред. проф. М. В. Гриньової]. – Полт. держ. пед. ун-т. ім. В. Г. Короленка. – Полтава : АСМІ, 2004. – 180 с.

References

1. Hao Zhotszyun'. Protsesual'no-funktsional'nyy analiz samokontrolyu maybutn'oho vchytelya muzyky / Zhotszyun' Hao // Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 14 : Teoriya i metodyka mystets'koyi osvity. – 2016. – Vyp. 21. – S. 42-45
2. Hrechanyk N. I. Metodychna pidhotovka studentiv pedahohichnykh universytetiv do tvorchoyi samorealizatsiyi v protsesi vyvchennya dyryhent-s'ko-khorovykh dystsyplin : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk / N. I. Hrechanyk. – Kyiv : B. v., 2012. – 20 s.
3. Dyachenko V. A. Teoretychni pidkhody do rozumynnya psykholohichnoho blahopoluchchya osobystosti [Elektronnyy resurs] / V. A. Dyachenko. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchdpu/psy/2012_103_1/Dyachen.pdf.
4. Pedahohichni tekhnolohiyi : teoriya i praktyka : Navchal'nyy posibnyk / [red. prof. M. V. Hryn'ovoyi]. – Polt. derzh. ped. un-t. im. V. H. Korolenka. – Poltava : ASMI, 2004. – 180 s.

Пен Сюе. Критеріальна структура сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музики в процесі інструментального навчання

В статье рассматриваются результаты работы над разработкой компонентно-критериальной структуры проблемы формирования тембрального слуха будущих учителей музыки в процессе инструментального обучения. Прослеживается динамика его развития и представлены поэтапный план экспериментальной работы по формированию данного феномена. Определены уровни сформированности тембрального слуха, основанные на качественных характеристиках исследуемого феномена, и определены как способность студентов к развитию звуковысотности слуха, тембрального выравнивания, поиск индивидуализированных решений в области инструментального звучания, поиск изысканного звукового колорита, повышает интерес слушателей, их слуховую активность.

Ключевые слова: тембральный слух, будущие учителя музыки, инструментальное обучение, исходная структура, уровни сформированности тембрального слуха.

Pen Siyue. Criteria structure of the formation of timbral hearing of future music teachers in the process of instrumental learning

The article discusses the results of work on the development of the component-criterion structure of the problem of forming the timbral hearing of future music teachers in the process of instrumental learning. The dynamics of its development is traced and a phased plan of experimental work on the formation of this phenomenon is presented. The levels of formation of timbral hearing based on the qualitative characteristics of the studied phenomenon are determined, and are defined as the ability of students to develop hearing pitch, timbral equalization, the search for individualized solutions in the field of instrumental sound, the search for exquisite sound color, increases the listeners' interest, their auditory activity. The method of diagnosis is the primary stage of our pedagogical research, which solves the problem of development of timbral hearing of future teachers of music through the fixation, measurement and evaluation of this pedagogical phenomenon, which characterizes the state of its formation. Carrying pedagogichnoi diagnostiki on osnovi viznachenih kriteriiv sformovanist timbral ear maybutnih uchiteliv muzyky in protsesi instrumentalnogo navchannya (riven muzichnoi eruditsii scho viznachaetsya neobhidnistyu nakopichennya muzikoznavchih she methodically knowledge rozvitkom timbre and auditory umin that aktivizatsieyu muzichnogo mislennya; obiznanist in zasobah muzichnoi viraznosti, nayavnist elementarnih vidomostey From the ensemble of the visions, about the world of formality, to know how to instrumental mystery and bajanny ih rozshiryuvati; s zdatnosti to otsinki empatiyno-volovogo will have vikonavskiy diyalnosti; funkcionuvannya vsiei zmistovo-strukturnoi modeli formuvannya timbral ear, spryamovanoi on CREATIVE samorealizatsiyu maybutnih uchiteliv muzyky) zabezpechue viznachennya real will okreslenoi problemi nashogo disertatsynogo doslidzhennya.

Key words: timbre hearing, future music teachers, instrumental training, initial structure, levels of formation of timbral hearing.